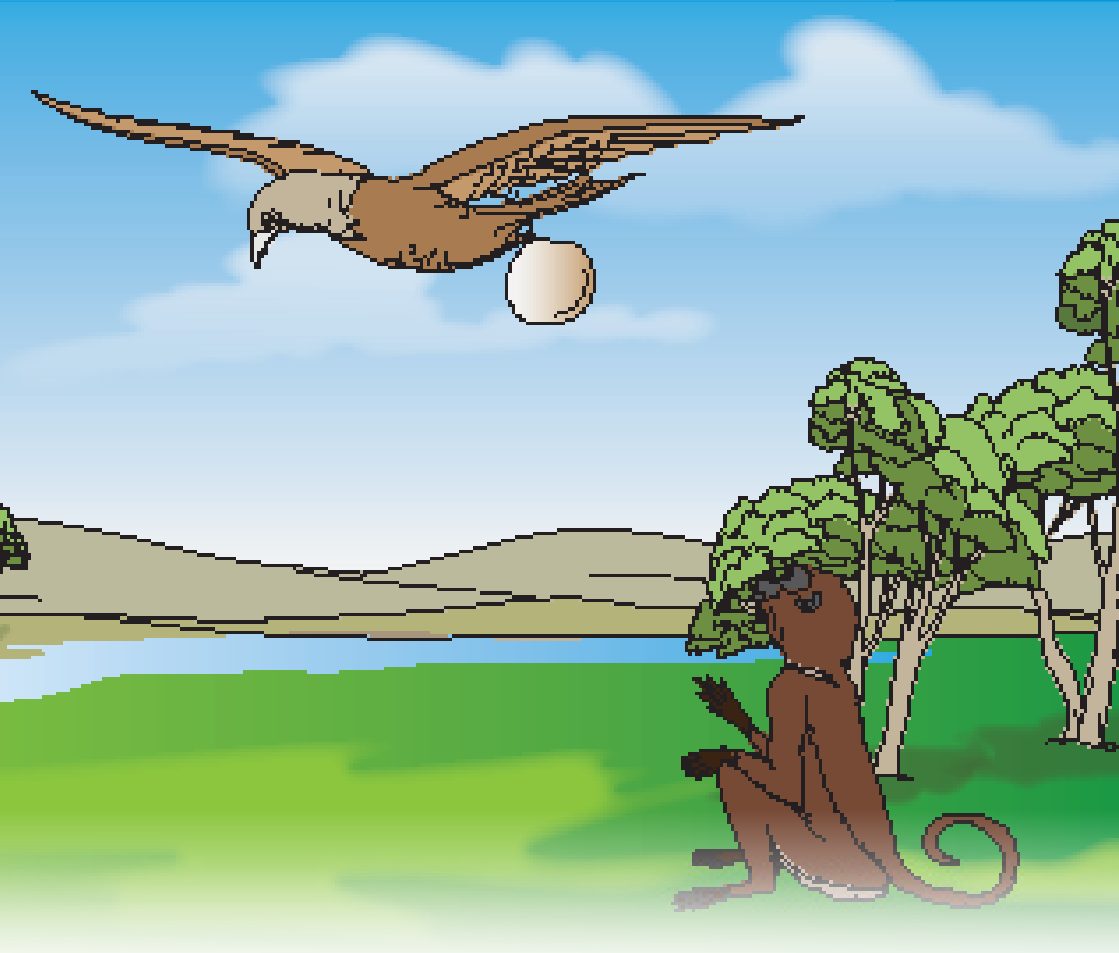

Pugiya

Leveled

Ha gujo nabbabo maxaafay Yuu Essi Eyidiyappe (USAID) beettida miishshaa maaduwan Seev Ze Chiddirenee (Save the Children), Luxettaa Moconaynne Tohossa Dalgga Manttiya Luxettaa Beeroy issippe hashetin giigidi attamettidaagaa.

2009 M.L.

The CC By license lets others distribute, adjust, and build upon this work, for free or commercially, as long as credit is given to the original creation. However, any changes from the original must be indicated.

For more info please refer: <https://creativecommons.org/licenses/>

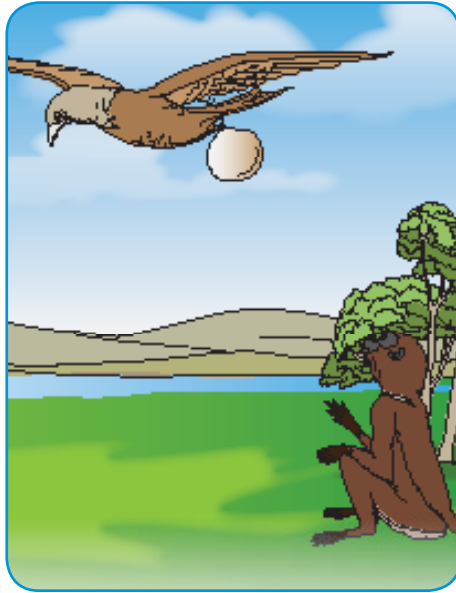

Pugiya

Kiflee 4

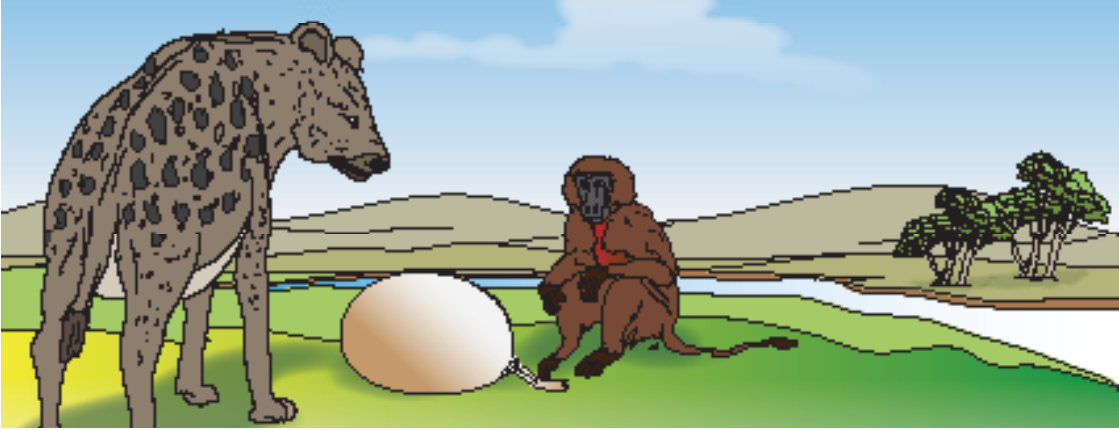
Saaminttay 16

Leveled

Nabbabuwappe kasetiya Mali be'o Oyshaa

Ha huuphe yohuwanne misiliya xeelliyo wode
kaalliya nabbaboy aattiyo kiitay ayba gaada
qoppay?

Shemppuwa 1: Godariyanne Qaariya

Issitoo qaree godariya banaara pugiya kaa'ana mala woossiis. Godaree, “Diggane qaariyawu tana gedee sakkees kaa'ana danddayikke,” giis. Ne gediya qohiyaba gidenna, hayyannaa tanaara guuttaa kaa'arkkii,” giidi woossidi aggenna ixxin godaree kaa'anawu maayettiis.

Yaatikaageeti qaariyara godariyara issippe pugiya kaassaa doommidosona. Qaaree phonqqidi godariyakko yeddin godaree zaaridi eesuwan phonqqibeenna. Godaree kuwasiya ba gediyan essidi singgi xeelliyo wode pugiya gidiyorin I shocennan gam" in qaaree, “Godariyawu haa shocikkii waanay?” giis.

Yaanin godaree, “Ta ishawu hagee miyo asho gidennee? Neeni waanada gediyan phonqqidi sa'aara gondorssana gay?” giis. Yaa gi makkidi qaariyassi pugiya zaaridi phonqqiis. Godareekka ba wozanan, “Guuttaa kaa'ishin qaaree daafuriyogee antenna. He I aggidi biyo wode pugiya xuussada issi kuttan baara agkana. Ha'i co"u gaada daafurssana gakkanaashin kaassana,” giidi qoppiis.

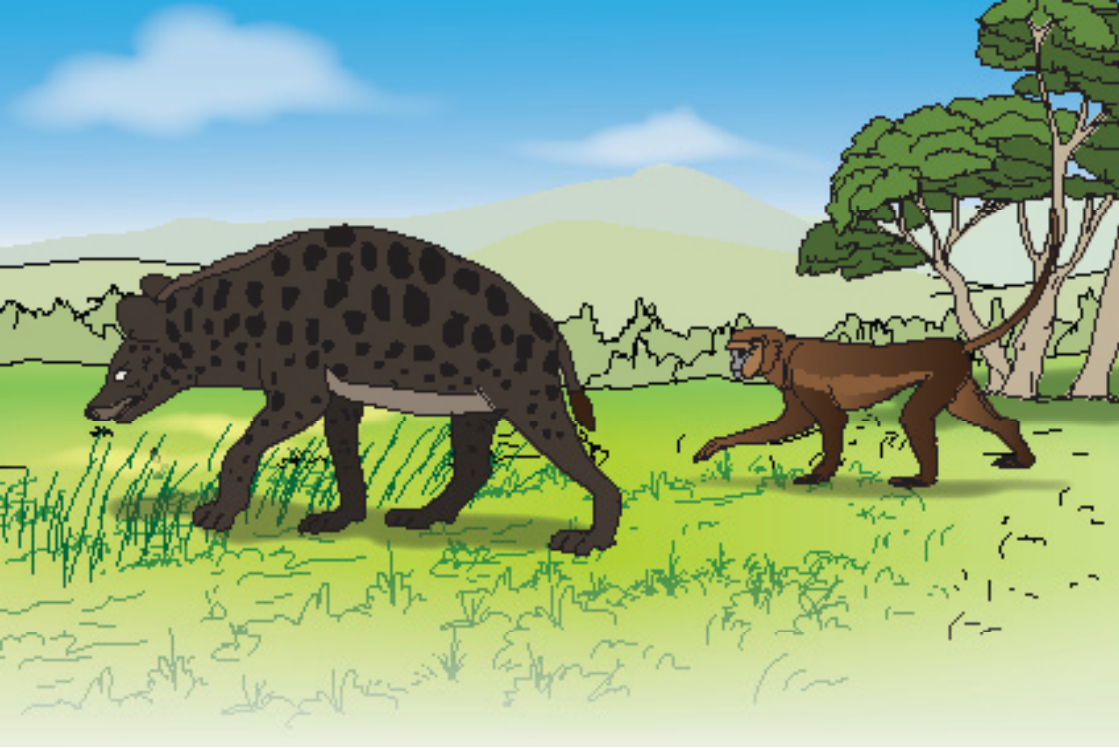
Yaatidageeti addussaa saatiyawu kaa'in kaa'in qaaree daafurennan ixixidi Ubba kaassaa ya gujji gujjidi biyogaa doommiis. Godaree qaaree kaassay iitin pugiya I aggidi biin maana giidi naagin naagin aggennan ixxiis. Yaanishin qaaree, “Hachchi gidissikko hara galla kaa'anawu oonne gakkidi ekkenna sohuwan qottana,” giis. Gidoppe attin pugiya qottana giyo qofaa godaree dosibeenna; gaasoykka qaaree aggidi biyo wode pugiya bawu maana koyiyo gishshaassa.

Godaree qottiyogaa dosibeenna gishshawu kaa'ana koyiis. Godariya kaa'anaagee keehi iiti uttiis. I

naagiyoy qaaree aggidi biyo wode pugiya maanaagaa. Eti phonqqi phonqqidi kaa'ishin godariya tohuwappe halinnee pugée shaafa giddo geli aggiis. Yaatin godaree keehi dagammidi zaaranawu wottaa juuji aggiis.

Eti wonttaasappe kaa'iyo wode pugée issi ura kanttidi guyye aadhdhikko issuwa giidi qoodoosona. Godaree eqqidoy shaafaa ginaara. Wonttaasappe doommidi godaree bana kanttidi beenna mala loyttidi naagees. Ha'i akeekennan A toho giddoora aadhdhidi pugée biigiis. Godaree qaariya baggaara darotoo pugiya aattiis. A baggaara aadhdhiyo wode hagee heezzantto.

Qaaree hini baggi shocidi aattido gishshawu ufayssan guppeesinne gondorettees. Sa'an gondderettiiddi pugée shaafan gelidoogaakka be'ibeenna. Gondderettiyogaa gidissidi haranttuwakka aattanawu giidi dendi eqqiis. Yaaniyo wode godaree shaafaa matappe ha'i gakkanawu yibeenna.

Shemppuwa 2: Pugiya Oykkidee?

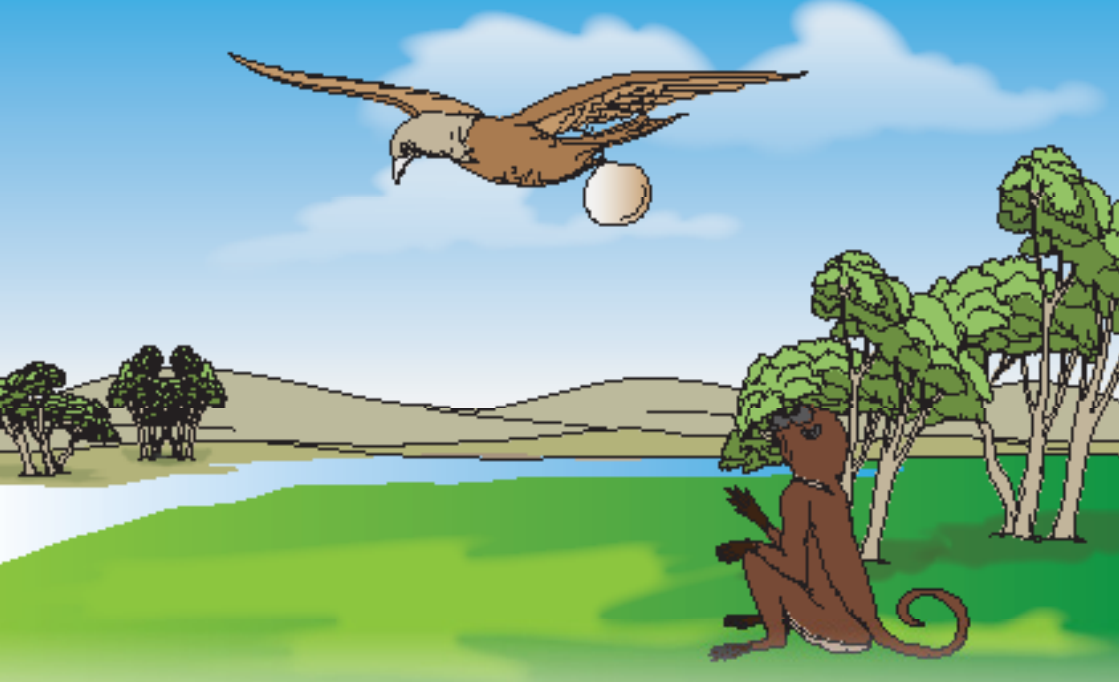
Godaree haniyobaa xayii uttiis. Pugiya qassi haattay tookkidi ekkidi biiddi de'ees. Godaree gaxaa gaxaa oykkidi pugiya kaalliyogaa doommiis. Gelidi kessenna mala haattawu ciimmatettay de'ees. Godariya michchiiddi de'iyay qassi I meennana attana haniyogaa. “Aafonne wora giddo gelikko ha pugee mule taappe attiis,” giidi qoppiis.

Godaree kaalli kaallidi biishin aafuwa xoqqatettaykka gujji gujji biyogaa doommiis. Godareekka hidootaa qanxxennan wonttaasappe pugiya xeelliiddi kaallees. I kaallishin qaareekka guyyeera woxxiidi gakkiis. Qaaree turaa duuttidi turan dafidi kessana giidi qoppiis. Gidikonne heeran maatappe attin mittinne turi baa.

Eti kaallishin mittaynne turay de'iyoo heeraa pugee tookettidi gakkiis. Pugee biyogaa aggidi mittay teqqin eqqiis. Eqqido sohuwan qassi haattaay shiiqidi uttidagee keehi yashshees. Eqqidaashin turan dafidi kessana giidi qaaree eesotidi issi mittaa kiyidi turaa duuttidi ekkidi yiis. Qaaree kiyido mittaa bollan qassi cora xinggilleti uttidosona.

Xinggilleti wonttaasappe doommidi godariyanne qaariya kaalliiddi de'oosona. Xinggilleti koyro godareti pugiya kaalliyogaa eribookkona. Eti de'iyoo mittaa mati shiiqin kuwaase malabaa kaallidi yiidoogaa eridosona. Ha xinggilleti wontta asay booraa shukkiyo sohuwan biidi ashuwa miidi kaallidi yiidaageeta.

Shemppuwa 3: Oonee pugiya ekkiday?

Xinggilleti eti uttido mittaa qaaree kiyiyo wode sirphphi giidi xelloosona. Qaaree miittaappe adussa turaa achchan qanxxidi sololinnee sa'an wodhdhiigiis. Sa'an wodhdhi makkidi matan de'iya mittaappe issuwa menttiis. Yaatidi qaphe malabaa mittaa xeeran turan loyttidi qachchiis.

I he ubbabaa oottiyo wode godaree ba ayfiya pugiya bollappe denttibeenna. Kaalo xallappe attin waati kessanaakko hiillaa koyenna. Godaree ashuwa keehi

dosees. Mittaa xeeran uttidi wonttaasappe haniyabaa kaalliya xinggilleti wudidi xeelliyogaa doommidosona. Godaree haggaa keena bari ayfiya denttinnan naagiyobi aybakkonne loyttidi xinggilleti akeekiyogaa doommidosona.

Xinggilleti xeelliiddi de'ishin qaaree adussa mittaa xeeran hinggeta mala qachchidi haattaakko yeddiiddi de'ees. I yeddiyo ginaara xinggilleti xeelliyo wode pugge punettidi haattaa bollan de'ees. Yaaniyorin issi heggaa erida xinggillee paallidi binnee pugiya ba gediyan oykkidi saluwa paalli aggiis.

Wonttaasappe gaxan eqqidi ba ayfiya pugiyappe denttinnan xeelliiddi de'iya godaree dagaman ashshana giiddi guppidi haattan geli aggiis.

Wonttaasappe gelanawu yayyido haattaa pugiya ashshana giidi guppi geliigiis. Godaree pugge uttidogee shaafa gidдон gidiyogaa dogidaba milatees. Godaree shaafa gidдо gelin haattay doonaaranne siiriyara geliyogaa doommiis.

Kessanawu mittaa haatta giddo yeddida qaaree dagaman melidi eqqiis. Keehi daganttiday qassi puggee ekettoogaa gidennan godaree shaafan guppidi gelidoogaa. Godaree hoollee gelenna mala guppidi kuwaasiya oyqqiyaba milatiiddi haatta giddo geliis. Xinggillee pugiya naa"u gediyan oyqqidi pude paallidi asay booraa shukkido heeraakko bees.

Qaaree heгаа xeelliyogaa aggidi haattaa uyidi hayqqana haniya godariya ashshana koyyiis. Godaree guppidi haatta gidдон gelin haattaa zeerida wogga shuchchay harshshinne duge gonddorettiigiis. Duge baggaara qassi wolqqaama soosoy de'ees. Shuchchay gondderettidi biyorin wontta shiiqi uttida haattay mulee goggiyogaa doommiigiis.

He goggiya haattay qassi godariya banaara tookkidi biyogaa doommiis. Godaree kiyanawu pirqqattin hanennan ixxiis. Haattay tookkidi godariya effiidi soossuwa xeeraara haahuwan de'iya ciimma haattaa bollan oliigiis. Qaaree keehi dagammiis. Wontta

banaara kaa'iya godaree haggaa mala metuwa giddu gelloogawu keehi kayyottiis.

Qaaree maaddana danddayibeennaagawukka keehi kayyottiis. I qassi godaree guppidi geles giidi mule naagibeenna. Maaddennabawu bana waanidi metuwan naaqqii gees ba waozanan. Godaree kunddiyo wodekka haatta giddu de'iya zaallan shocettidi attenna giidi hirggiis. Godaree biidi kunddiyo wode haattay tiskki giidi biittan bolla laalettis.

Qaaree erana koyidobay godaree attidaa hayqqidaakkonne. Attidaa hayqqida be'ana giidi shuchcha bolla eqqidi ba qooriya adussiyogaa doommiis. Godaree biidi kunddiyo wode wuxakettiya haattay beettesishin wodhdhido sohay beettenna. Duge wodhdhiyo sohayka yaa haa xeellin beettenna. Yaatin qaaree biradhdhiyan eqqidi qooriya adussiyogaanne zaatturiyogaa doommiis.

Qaaree ba qooriya adussishin I eqqido shuchchay gondorettiigiis. Wontta godariyagaadan haatta giddo geliiddi guutta xeeran attiis. Yaatin woxxidi gaxa kiyiis. Qaaree keehi dagammidi wozanay dagamaappe denddidaagan diddiqiyogaa doommiis. Yaaatin wontta xinggileti uttido mittaa bollan eesoti kiyiigiis. Ha'i godaree kunddido sohoy loyttidi beettees.

Shemppuwa 4: Xinggillee awa efii?

Pugiya ekkida xinggillee paalli paallidi issi wogga wolaa mittaa bollan biidi uttiis. Wolaa garssan qassi qeeri naati kaa'iiddi de'oosona. Wolaa garssan miizzay, dorssay, haree maataa issi baggaara moosona. Hara baggaara qassi naati shiiqidi kaa'oosona.

Ha wolaa bolla biidi uttida xinggillee pugee sa'an wodhdhenna mala keehi naagetees. Duge xeelliyo wode kanay wolaa kuwan xiskkiis. Qeeri naati qassi buluwa shocci shocidi kaa'oosona. “Xinggilleekka kanay ha pugiya demmikko miitti aggana. Naati

qassi taappe kessi ekkidi wodhdhikko kuwaasedan kaa'anawu de'oosona," giidi qoppiis.

Hegaa ubbaa qoppidi pugee kessi ekkidi wodhdhenna mala loyttidi naagiyogaa doommiis. Xinggillee wohddhennaadan pugiya loyttidi oyqqidi loyttidi naagiyogaa doommiis. Yaanishin wontta aara mittaa bollan uttida hara xinggilleti ubbay paalliiddi yoosona. Ha yiya xinggilleti ubbay maanawu hanyabaa ekkidi yiidaba milatoogeeti eesoti paallidi yiiddi de'oosona.

Yi gakkinee pugiya oyqqida xinggillee uttido wolaa xeeraa bollan ubbay uttiigidosona. Wolaa xeeray dugenne pude me'ana hanyogaa doommiigiis. Pugiya oyqqida xinggiliyappe bolla baggaara uttida naa"u xinggilleti yinnee A bollan kunddiigidosona. Yaanishin oyqqido pugee kessi ekinnee kanaa bollan biidi wodhdhiigiis.

Xinggilletuppe kessi ekkida pugee kanaa uluwan biidi wohdhdiis. Kanay xiskkuwappe denddidi xeelliyo

wode pugee sinttan uttiis. Yaatin kanaykka miyobaa demmaychchaas giidi carkkoy kiyenna mala yiicido xeeraa sa'aidi mitta giddo woxxiyogaa doommiis.

Buluwa tohuwan shoci shoci kaa'iya naati xinggilleti wolaa bollan yiidi uttiyoga oonne xeelliyabi baa.

Gaasoykka warettoosona woykko issoy issuwa yedettidi kaa'oosona giidi qopposona. Guutaa eqqi xeellidi simmidi bantta kaassawu simmoosona. Issi buluwa yedhdhi xuussikko haraa biidi ehoosona. Ehiya asi akeekennan buluwa yedhdhi eqqidi xuussida ura gidees.

Naati xinggilletuppe kessi ekki wodhdhidaagee puge gidiyogaa eriyakko co"u giidi aggokkona.

Loytti qachchidi pugiyaa kaa'iyogaa doommanawu de'oosona. Ha naati wontta booray shukettishin pugiya ekkidi punnidi loyttidi qachchidoogee kaa'ana koyishin xayiiis. Naati pugiya koyin koyin xayin aggidi ha'i buluwan kaa'oosona.

Shemppuwa 5: Pugiya Immiday Oonne?

Kanay mitta giddo biidi sa'o pugiya sa'an wottiis. Sa'an wotti makkin yaa haa naati yiidaakko xeelliyogaa doommiis. Ha'ikka guyye simmidi xeelliyo wode oonne A kaallidi yiiday baa. Guyye xeellido sohuwappe simmidi pugiya sa'an xeelliyo wode pugee sinttan baa. Kanay dagammidi yaa, haanne guyye xeellin puge giyobi baa. Ba toho giddokka xeellin beettiyabi aybinne baa.

Ayfee liphennan aybee ta sinttappe denttiday giidi maalaalettiis. Hinni keenan aybe ekkana danddayiya giidi mule ammanettana danddayibeenna gishshawu ba heeraa xeellees. A matan issi qeeri mittay de'ees. Asikka meheekka A matan beettenna. “Ooni ekkiis

gaanee?”giidi barkka ha'ikka hidootaa qanxxennan yaa haa xeelliis.

Woni taanne yani uttada maagarkkinaashsha giidi mishettiyogaa doommiis. Ubba ta meennan aggikkokka naati buluwan kaa'iyogaappe pugiya kaa'idi ufayttana mala oottarkkinaashsha giidi qoppiis. Hegawu ubbawukka ha'i aybakko pugiya ta sinttappe liwuhu oottidi ekkiiichchiis. Awappe demmana danddayiyanaa giidi yaa haa bichchaariyogaa doommiis.

I ehiidi pugiya wottido sohuwan issi garawiya xiskidaaro kanay be'ibeenna. Garawiya ashuwa shukkiyo sohuwan kaa'iya naati goofiniya ehiidi immin maa maada kallada xiskkaasu. I heeraa naatikka O keehi dosoosona. Akka qassi ba heeraa naata keehi dosawusu. Issoy issuwa keehi dosoosona.

Garawiya wontta qaaree naatu pugiya wolaappe wodhdhidi ekkidi biidoogaa be'aasu. Qaariya naati soo biidi laaxaa miidi yaanashin ekkada baasu.

Laaxaa miidi simmiyo wode yan han koyin koyin xayin buluwan kaa'iyogaa doommidosona. Qaaree pugiya ekkidi woxxidi wora giddo biigiis.

Garawiya qassi goofiniya ekkaa ekkidoogee kalissin woppu gaada shemppanawu miitta gidдон xisskaasu. Naati kaassaa gidissiyo wode etaara baana gaada naagawus. Yaanishin kanay ha wontta pugiya ehiidi wottidoy A zin"ido sohuwana. Kanay O be'ibeennaagaa eraasu.

Yaatin I sa'an yaati wottiyorin garawiya ekkada cenggurssa sissennan woxxada baagaasu. I guyye simmiyogaa naagannee A sinttappe ekkada liwuhu gaagaasu. Kanay guyye xeellidi simmanaashin garawiya A sinttan baa. “Biittay hanggidi mittideeyye?” giidi biittaa duge xeellees. “Saluwa pude paallidee?” giidi saluwakko bonggotidi xeellees. Awa xeellinkka pugee beettana danddayibeenna.

Naati kanaakka ashuwa loyttidi mizidosona. Gidikkonne kanay ha pugettida pugiya maanauwu

qoppidoogee maalaalees. Kanay pugée xayidoogaa ammanettibeenna gishshawu wontta zin"ido sohuwa loddan guyye simmiyogaa doommiis. Xayidoogaa ammanettibeenna gishshawu guyye guyye xeellees.

Naati kaa'iyó sohuwa gakkíyo wode naati pugíya phonqqoosona. Naa"u shuchchaa wottidi hoollee geliyo soho medhdhidosona. Kase coo yaa haa shocidi kaa'iyageti ha"i hoollíya naagíya urakka essidosona. Gaxankka xoonettiyo wode gelanawu naagíya naati eqqidósona. I xikkidaashin mitta giddo bíida garawiyakka wolaa matan uttaasu. Hinni keenan garawíya awappe yaadee giidi maalaalettiis.

“Ha naati phonqqíyo pugée ta sa'ada bíidoogeeyye haray? Simi hara booray hachchi shukettibeenna hara pugíya ehaanawu. Puge gidдон carkkoy de'eesippe attin paallanawu qefee baa. Awa saluwara ha sohuwa taappe kasetidi ha pugée simmídee? Haggaa hachchi erana koshshees,” giis.

Meeziya

Kaalliya oyshata nabbabo miiriya/iyo dooridi issippe oottite. Issoy issuwa tololayuwa kaalliya oyshatu maaran yiggite.

1. Issi issi shemppuwa woysu daqiiqan cenggurssaa xoqqu oottada nabbabada wurssadii?
2. Mule shemppota woysu daqiiqan wurssada nabbabadii? Oonee ellellidi wurssiday?
3. Nabbabaydda woysu gamma gidenna ogiyan qaalata nabbabadii?
4. Nabbabaydda cenggurssaa bessiya sohuwan xoqqu oottadii?
5. Dumma dumma eeshshawatu /mehetu haasayaa waatada milatissadii?
6. Mule mehetus haasayaa milatissadiiyye woykko dumma dumma oottadii?

